

Kollonich Lipót bíboros és a munkácsi egyházmegye görög katolikusai

VÉGHSEŐ Tamás

A De Camillis püspök Magyarországra érkezésének körülményeit és püspöki működésének színtereit vizsgáló konferencián figyelmet kell szentelnünk annak az egyházi személynek, aki a 17. század utolsó harmadában és a 18. század első éveiben nem csak a magyar katolikus egyház életében játszott főszerepet, hanem a különböző felekezetek és az egész magyar nemzet sorsának alakulásában is.

Dolgozatom tárgya annak a Kollonich Lipótnak a munkácsi egyházmegyében élő görög katolikusok uniója érdekében végzett tevékenysége, aki a jelzett korszakban talán mindenki másnál nagyobb hatást gyakorolt a politikai, egyházi, katonai és gazdasági döntésekre. Éppen ezért meglepő az a gyér érdeklődés, amit a történetírás Kollonich Lipótnak szentel. Életrajzát az osztrák Joseph Mauer még 1887-ben állította össze.¹ Több évtizedes tevékenységének bizonyos területeiről ugyan születtek tanulmányok, de egy olyan monográfia, mely Kollonich teljes életpályájának feldolgozását adná, még a jövő feladatai közé tartozik.

Az alábbiakban Kollonich tevékenységének egy sajátos színterét, a keleti keresztények között végzett uniós törekvéseit szeretném vizsgálat alá vonni, a munkácsi egyházmegye életére és uniójára vonatkozó kezdeményezéseire irányítva a figyelmet.

Mindenekelőtt azonban szükségesnek tartom röviden összefoglalni Kollonich életpályájának fontosabb állomásait.

1. Kollonich Lipót életpályájának vázlatja

Kollonich Lipót 1631-ben horvát eredetű családban született. Apja a császári hadsereg ezredeseként és a komáromi erőd parancsnokaként szolgált. Sokatmondó tény, hogy a kereszttség szentségében Pázmány Péter bíboros, a katolikus megújulás magyarországi vezéralakja részesítette. 1645-ben Kollonich a bécsi jezsuitáknál kezdte meg tanulmányait, Ferdinánd főherceg apródjaként. 1650-ben indult útjára

¹ MAURER, J., *Cardinal Leopold Graf Kollonitsch, primas von Ungarn. Sein Leben und sein Wirken*, Innsbruck 1887. Rövid életrajza magyarul: LAKATOS A., 'Kollonich Lipót', in *Esztergomi érsekek 1001–2003*. Szerk.: BEKE M., Budapest 2003, 319–325.

katonai pályafutása, mikor belépett a máltai lovagok rendjébe. Két fontos tengeri ütközetben vett részt: 1651-ben Ciprus mellett, 1655-ben pedig a Dardanelláknál. Ez utóbbi ütközet meghozta számára a dicsőséget, minthogy a csata egyik döntő pillanatában nagy bátorságról tett tanúbizonyságot, ami fölött parancsnokai nem siklottak el. Bátorsága elismeréseként először Málta kasztellánusának nevezték ki, majd 1656-ban javadalomként megkapta az auszriai Mailberget és a csehországi Egert. Ezek a javadalmak szilárd anyagi alapot jelentettek számára egy kényelmes élet kialakításához a katonai élet mozgalmas évei után.

Kollonichnak azonban nem állt szándékában visszavonulni, hanem egyházi pályára lépve szédületesnek mondható karriert futott be. I. Lipót császár, ki jól ismerte adottságait és ambícióit 1666-ban nyitrai püspökké nevezte ki. Minthogy még laikus volt, Kollonich nagy sietve próbálta meg bepótolni a teológiai tanulmányokat. Mindössze két évig látogatta a jezsuiták bécsi egyetemét. A második évben, 1668 tavaszán részesült a papi rend szentségében, s még ugyanazon év nyarán püspökké is szentelték.

A nyitrai püspökség élén töltött rövid időszakot követően 1669-ben Bécsújhely püspöke lett és a császár támogatását élvezve egyre inkább hallatta hangját a politikai kérdésekben, amivel kiváltotta a magyar főnemesek és főpapok ellenszenvét. 1672-től kezdve a Magyar Kamara elnöke volt, s helyet kapott a Guberniumban is, melyet Lipót császár Magyarország irányításával bízott meg a Wesselényi-összeesküvés után. Kollonich főszereplője lett az 1670-es években kibontakozó nagy ellenreformációs hullámnak, melyet a protestáns egyháztörténet-írás gyászévtizedként tart számon. A protestáns prédikátorok gályarabságában – Magyarországon szokatlan büntetésforma – Kollonich katonai szolgálatának tapasztalatai köszönnek vissza.

Katonai tapasztalatai segítették Bécs 1683-as ostromakor is. A császár őt bízta meg a város felkészítésével, amit nem hagyott el az ostrom heteiben sem. Szervezőmunkája és bátorsága ismét jelentős elismerést hozott neki. 1686-ban a császár győri püspökké nevezte ki, s kezdeményezésére a pápa bíborosi kalappal tüntette ki.

Buda felszabadítása után a bécsi udvarnak komolyan szembe kellett néznie a felszabadított területek berendezésének problémájával, valamint egész Magyarország közigazgatási és gazdasági reformjának kérdésével. Kollonich bíboros vezetése alatt különbizottság alakult, mely 1688-ban kidolgozta a híres *Einrichtungswerket*. A dokumentum – mint modernizációs kísérlet – a politika, a gazdaság, a közigazgatás, a vallásügy, az igazságszolgáltatás és a hadsereg kérdéseivel foglalkozik, s konkrét megoldási javaslatokat tartalmaz. Még ugyanabban az évben Kollonich a kalocsai érsekség élére kerül, pápai engedéllyel megtartva a győri püspökséget is. A kilencvenes években újabb feladatokat kap a bécsi Udvari Kamara és a Titkos Tanács vezetésében. 1695-ben jut el egyházi karrierjének csúcspontjára, a magyar katolikus hierarchia élére: Széchényi György prímás halála után a császár őt nevezte ki az esztergomi érsekség élére. Magyarország prímásaként a korábbi évtizedekből ismerős buzgósággal és ellenvetést nem ismerő lendülettel valósította

meg elképzeléseit a politikában és az egyházi kérdésekben egészen az 1707-ben bekövetkezett haláláig.

Ezen rövid összefoglalás után irányítsuk figyelmünket a magyar királyság északkeleti területein kifejtett uniós tevékenységére, eltekintve ez alkalommal a románok és a szerbek között végzett hasonló és nagyon fontos kezdeményezéseitől.

2. Kollonich Lipót és az unió ügye De Camillis kinevezéséig

Mindenekelőtt fel kell tennünk a kérdést: miért érdekelte egyáltalán Kollonich-ot az unió ügye? Véleményem szerint a választ a Trident utáni katolikus egyház általános helyzetében kell keresnünk. Kollonich ugyanis akkor kezdte egyházi pályafutását, amikor a katolikus egyház már kiheverte a reformáció okozta megrázkódtatást és képessé vált újtára indítani a katolikus megújulás programját. A tridenti szemináriumokban és tridenti szellemiségben nevelkedett katolikus klérus megerősödött meggyőződésében és öntudatában és immáron rendelkezett azokkal az eszközökkel, melyek fokozták tevékenységének hatását. A védekezés kora lezárult. A katolikus egyház képessé vált arra, hogy terjeszkedjen és pozíciókat szerezzen: nem csak a protestánsok, de az ortodoxok rovására is.

Ha tehát választ keresünk Kollonich érdeklődésének mértéjére, azt is mondhatjuk: nem tehetett mást. Tridenti szellemiségű főpapként, aki nagyon komolyan vette főpásztori hivatását, nem tehetette meg, hogy ne érdekelje az unió ügye. Mint-hogy lelkiismereti kötelessége volt, hogy mindig és minden körülmények között a katolikus egyház dicsőségét és növekedését szolgálja, nem nézhette tétlenül, hogy keresztények egy tekintélyes létszámú csoportja ne tartozzék a katolikus egyházhoz, s ki legyen téve a protestáns térítés veszélyének.

Ezenkívül Kollonich államférfi is volt, aki az unióban felfedezhette a társadalmegyesítő erőt. A keleti keresztények ugyanis a társadalom egy sajátos körülmények között élő rétegét képezték. Előttük az unió a kulturális és társadalmi fejlődés új útjait is megnyithatta. Kollonich számára, aki az ország modernizációját tartotta szem előtt, a keleti keresztények reintegrációja a katolikus egyházba egyet jelentett a társadalomba való integrációjukkal. Ebben az értelemben az unió jelenségét a társadalom egységesítésének kora újkori folyamatának szemszögéből is vizsgálhatjuk, mivel célja egyebek között a társadalom elmaradott rétegeinek integrációja és ellenőrzése volt.

Hodinka Antal, a munkácsi egyházmegye monográfusa, feltételezi, hogy Kollonich érdeklődése a keleti egyház iránt katonai pályájának éveire vezethető vissza, amikor alkalma nyílt arra, hogy megismerje a Földközi-tenger vidékén élő keleti keresztények életét.² Véleményem szerint egy tridenti szemléletű buzgó főpap a 17. századi Magyarország sajátos felekezeti viszonyai közepette nem tudta

² HODINKA, A., *A munkácsi görög-katolikus püspökség története*, Budapest 1909, 402.

és nem akarhatta elhanyagolni az unió ügyét. Kollonich előtt és vele egyidejűleg is számos olyan főpap működött – Lippay, Jakusich, Pálffy, Benkovich, Szegedy, Szelepchényi – akik őszintén törekedtek arra, hogy előmozdítsák az uniót.³

Kollonich először Teofanes Maurocordatos kinevezése (1676 vége vagy 1677 eleje) alkalmával avatkozott be a munkácsi egyházmegye életébe. Parthén püspök halála után (1664) az egyházmegyének nem volt igazi vezetője, mivel a kinevezés joga vita tárgyát képezte az uralkodó és a Rákóczi család között. Mindenesetre Maurocordatos kinevezése nem volt szerencsés döntés. Az érsek nem állt a helyzet magaslatán, nem értette híveinek nyelvét, s szembesülve az egyházmegye szomorú helyzetével mindössze öt hónap után Bécsbe távozott, ahol nem kevés fejtörést okozott a császárnak és Kollonichnak.⁴

Szintén sikertelennek nevezhető Kollonich következő lépése 1687-ben, mikor az egyházmegye kormányzójává Rafael galáciai érseket nevezte ki. Ezt a döntést megelőzte Benkovich Ágoston váradi püspök levele a jezsuita Szentiványi Mártonhoz, aki Kollonich tanácsadója volt. Benkovich, aki misszionáriusként, majd pedig leleszi prépostként immáron két évtizede működött a keletiek között és jól ismerte helyzetüket,⁵ azt kérte levelében Szentiványitól, hogy hívja fel Kollonich figyelmét az unió ügyére. Benkovich emlékezett arra, hogy az 1681-es soproni országgyűlésen Kollonich kifejezte abbéli szándékát, hogy tesz valamit az unió elakadt ügyéért. Maurocordatos elmenekülése után más megoldást kellett találnia, de Bécs 1683-ban lezajlott ostroma, mely komoly elfoglaltságot jelentett számára, ebben megakadályozta. Jóllehet Benkovich Lipniczky János Jeromos kinevezését javasolta, aki már 1681 óta püspöki helynökként kormányozta az egyházmegye északi területeit, és a lengyel Kulcsiczky Porphyrius vikárius személyében más püspökjelölt is volt,⁶ Kollonich Rafael érsek mellett döntött, aki rutén származású volt, de ortodox érsekeként katolizált Rómában 1684-ben.⁷

Miért akart Kollonich mindenáron távoli vidékről érkező személyt a munkácsi püspökség élén látni? Lipniczkyt Szelepchényi György esztergomi érsek nevezte ki, aki Kollonich ellenfele volt. Kulcsiczky Lengyelországból érkezett, ahol az uniónak már évszázados hagyománya volt, tehát gyakorlati tapasztalatokkal is rendelkezett. Ezzel szemben Kollonich az uniót a maga elképzelései szerint

³ VÉGHSEŐ T., »patriarcham graecum convertit ad unionem...« A római Német–Magyar Kollégium három egykori növendéke és az ungvári unió' in *Athanasiana* 23 (2006) 29–48.

⁴ A görög püspökökről újabban: BAÁN, I., 'Greek-speaking hierarchs on a ruthenian see: the diocese of Munkács (Mukačevo) in the Subcarpathian region at the end of the 17th century', in BROGI BERCOFF, G. – LAMI, G. (edited by), *Ukraine's re-integration into Europe: a historical, historiographical and political urgent issue*, Alessandria 2005, 97–107.

⁵ VÉGHSEŐ T., »Catholice reformare». Ágoston Benkovich O.S.P.P.E. *missionario apostolico, vescovo di Várad (1631–1702)*, Collectanea Vaticana Hungariae, II, 2, Budapest–Roma 2007. Uő., 'Pálós hithirdetők kapcsolatai Északkelet-Magyarország görög katolikusaival (1642–1682)', in *Athanasiana* 12 (2001) 65–81., Uő., 'Benkovich Ágoston váradi püspök működésének görög katolikus vonatkozásai' in *Athanasiana* 16 (2003), 99–122.

⁶ VÉGHSEŐ T., 'A bazilita Kulczycky Porphyrius munkácsi helynök négy levele Kollonich Lipót bíboroshoz 1688-ból', in *Athanasiana* 24 (2007), 137–154.

⁷ HODINKA, *Történet (op. cit. 3. jegyzet)*, 393–394., BAÁN, 'Greek-speaking hierarchs', (*art. cit.* 4. jegyzet) 100–101.

kívánta megvalósítani, amit éppen azokban a hónapokban fejtett ki írásban a híres *Einrichtungswerk*-ben. Ebben világosan megfogalmazza, hogy a görög katolikusokat nem célszerű a latin klérussal egy szinten kezelni, s a görög katolikus püspököket alá kell rendelni a római katolikus főpapoknak.⁸ Minthogy ezek az elképzelések ellentétesek voltak az 1646-os ungvári unió szellemiségével, Kollonichnak olyan emberre volt szüksége, aki feltétlenül élvezze a bizalmát és végrehajtja utasításait. Másrészt a bécsi udvar érdekeinek is ellentmondott volna az, ha a királyság területén belül szerveződő görög katolikus egyházra a lengyelországi görög katolikus egyház gyakorolt volna befolyást. Ez a félelem nem volt alaptalan, mivel a kijevi görög katolikus érsekektől nem állt messze az a gondolat, hogy joghatóságukat kiterjesszék a munkácsi egyházmegyére is.⁹

Mindazonáltal Rafael érseket ismeretlen okokból – nagy valószínűséggel botrányos viselkedése miatt¹⁰ – mindössze négy hónap után visszahívták Bécsbe. Tehát ez a kísérlet is kudarcba fulladt.

3. Kollonich és De Camillis kapcsolata

Kollonichnak újabb jelölt után kellett néznie. Információt kért az egri és a váradi püspöktől,¹¹ s az 1689-es konklávé alkalmából személyesen a Propaganda Kongregáció bíborosaitól. A Kongregáció egy tizennégy névből álló listát adott át Kollonichnak azokról, akiket alkalmasnak véltek a püspöki méltóságra.¹² Heten közülük görögök, heten pedig rutének. A rutén nyelv ismerete – nyilvánvalóan Kollonich akaratából – fontos szempont volt a lista összeállítója számára. A lista élén De Camillis áll, akiről megjegyzi, hogy jártas az illyr (szláv) nyelvben, míg a többi görög származású jelöltről legfeljebb csak feltételezi, hogy valószínűleg képesek megtanulni a rutén nyelvet.

Kollonich választása – úgy tűnik szükségszerűen – De Camillisre esett, aki egyedülként tűnt jártasnak a rutén nyelvben, anélkül, hogy rutén származású lett volna. Idegen volt, aki nem ismerhette a munkácsi egyházmegye viszonyait.

De Camillis késznek mutatkozott elfogadni a felkérést, Kollonich pedig mindent megtett azért, hogy ne vegye el a kedvét. Mielőtt igent mondott volna, De Camillis részletes tájékoztatást kért Kollonichtól új egyházmegyéjéről és a figyelembe veendő sajátosságokról. Meglepő módon Kollonich valótlan információkat is adott De Camillisnek azt állítva többek között, hogy a munkácsi egyházmegye az általa vezetett kalocsai érsekség szuffragáneusa. De Camillis sebastei címzetes

⁸ VARGA J. J., 'Berendezkedési tervzetek Magyarországon a török kiűzésének korában. Az *Einrichtungswerk*', in *Századok* 125 (1991) 449–488.

⁹ HODINKA, *Történet* (op. cit. 3. jegyzet), 362–363.

¹⁰ Kulczycky helynök leveleiben részletesen beszámol az érsek viselt dolgairól. Vö. VÉGHSEŐ T., 'A bazilita Kulczycky Porphyrius' (art. cit. 6. jegyzet).

¹¹ HODINKA A., *A munkácsi görög szertartású püspökség okmánytára, 1458–1715*, Ungvár 1911, 277.

¹² Primási Levéltár, Archivum Ecclesiasticum Vetus, 338/9. (= Források, 1. sz. irat).

püspökké szentelésére Rómában került sor. A Szentszék a munkácsi egyházmegye és Magyarország területén élő görögök apostoli vikáriusának, a császár pedig 1690. március 11-én a megüresedett munkácsi püspöki székre nevezte ki.¹³

A kinevező iratba ugyanakkor bekerült egy olyan kitétel, mely hosszú évtizedeken át zajló vitához vezetett a munkácsi és az egri püspökök között. Kollonichnak ugyanis az volt a meggyőződése, hogy a munkácsi egyházmegye papjainak és híveinek reformja csak egy latin püspök szoros ellenőrzése alatt mehet végbe. Ezért javasolta azt a már említett *Einrichtungswerk*-ben, hogy a munkácsi püspök kerüljön az egri püspök joghatósága alá. Ez bekerült De Camillis kinevező okmányába is, jóllehet ő ennek igazi jelentőségét akkor még nem értette meg. 1690 áprilisában De Camillis útnak indult, hogy birtokba vegye egyházmegyéjét. Kollonich Benkovich püspökre és Klobusiczky Ferencre, a Rákóczi-birtokok kormányzójára bízta. Amikor a leleszi prépostságban Benkovich találkozott De Camillisszel és elolvasta a kinevező okmányt, megdöbben azon, hogy az apostoli vikáriust egy egyházmegyes püspök alá rendelték. Benkovich azonnal megértette a helyzet súlyosságát és azt javasolta a görög püspöknek, hogy senkinek se mutassa meg a dokumentumot. A naiv De Camillis azzal próbálta megnyugtatni Benkovich püspököt, hogy a püspök, akinek alárendelték nem más mint maga Kollonich. Nyilván arra gondolt, amit Kollonich még Rómában mondott neki a munkácsi egyházmegye Kalocsának való alárendeltségéről. Elképzelhető, hogy Kollonich nem is volt tudatában annak, hogy az apostoli vikáriusok, *in partibus infidelium* címzetes püspökökként, csak a Szentszéknek voltak alárendelve, míg a missziós ügyekben jártas Benkovich azonnal felfedezte a császári kinevező iratban rejlő belső önellentmondást.¹⁴

Püspöki működésének éveit De Camillis arra törekedett, hogy érvényre juttassa azt az elképzelését, hogy ő közvetlenül Kollonich-nak van alárendelve, aki egyébként is biztos támasza volt. Egy 1693-ban Wiznickij Bazil pap és Sáfár Teodor munkácsi várkapitány konfliktusa ügyében kiadott dokumentumban De Camillis Kollonich kalocsai érsek erdélyi általános helynökének nevezi magát.¹⁵ Ennek a kánoni viszonynak az alapja nem világos, úgy tűnik inkább azt tükrözi vissza, amit Kollonich Rómában ígért De Camillisnek. Az egri püspökkel folytatott vitájában Kollonich elméletben az Egernek való alárendeltséget támogatta és azt tartotta szükségesnek, de a gyakorlatban nem erőltette a dolgot, hogy ne vegye kedvét a körülményektől egyébként is meggyötört De Camillisnek. Ez a fajta pragmatizmus Kollonich fontos tulajdonsága volt, amit kifejezésre juttatott nem csak a görög katolikus egyház ügyeiben, hanem más esetekben is.

A távoli vidékről érkezett görög püspöknek nagy szüksége volt a nagyhatalmú bíboros támogatására. Jelentős erőket kellett mozgósítania annak érdekében, hogy papjai és hívei elismerjék főpásztoruknak. Természetes, hogy az előző két görög püspökjelölt gyászos emléke megnehezítette De Camillis dolgát. Számolnia kellett azzal is, hogy az egyházmegye papságának is megvolt a maga jelöltje a püspöki

¹³ HODINKA, *Történet* (op. cit. 3. jegyzet), 406–414.

¹⁴ HODINKA, *Okmánytár* (op. cit. 11. jegyzet), 297–299.

¹⁵ Prímási Levéltár, Acta Radicalia, Classis X 58 fol. 80–81. (= Források, 4. sz. irat).

székre. 1692. január 23-i dátummal egy De Camillis ellen megfogalmazott levél érkezett Kollonich bíboroshoz.¹⁶ Feladóként a szepesi görög katolikus papok szerepeltek, akik közös tanácskozásuk végén fogalmazták meg levelüket a bíborosnak. Név szerint ugyan nem írták alá a levelet, de nagyon valószínű – ahogyan azt maga De Camillis is feltételezte¹⁷ –, hogy az a Kaminszki Péter állt a lejárató akció mögött, aki már több levélben is megkereste Kollonich bíborost és más főpapokat a görög püspök elmozdítása érdekében.¹⁸ A levélírók egyenesen azt állítják, hogy kétéves működése alatt De Camillis semmi hasznosat nem tett az egyházmegye érdekében. Szemére vetik, hogy nem beszél papjai és hívei nyelvét, tolmács nélkül senkivel sem tud érintkezni, nem ismeri a szertartásokat és a liturgikus szokásokat. Hiába kéri, nem nevez ki helynököt, aki a segítségére lehetne. Vizitátornak egy teljesen tudatlan, iszákos és méltatlan papot nevezett ki, aki kíséreléssel vizitáció címén pénzt szedett be a püspök számára az egyébként is szegény papoktól. Nem minket, hanem a miénket keresi – állapítják meg sommásan. A levélírók azt kéri a bíborostól, hogy beszélje rá a püspököt Lipniczki János Jeromos helynöki kinevezésére, akit már csak azért is szívesebben fogadna el a papság, mivel vikáriusként korábban is vezetője volt az egyházmegye egy részének.

A bíborost természetesen nem ingatta meg a levél. Maga De Camillis sem tulajdonított nagyobb jelentőséget neki. 1692. július 24-én kelt levelében tudatja Kollonich-csal, hogy a makovicai járásban végzett vizitációja során érdeklődött a szepességi görög papoknál, és a szepesi prépostnál is, de mind azt állították, hogy az állítólagos papi gyűlésre nem került sor, s testületileg sem írtak levelet a bíborosnak. Meggyőződése, hogy ez a levél is Kaminszki műve, akinek bebörtönzését javasolja a bíborosnak. A szerzetes kezdetben őt is olyannyira megtévesztette, hogy egyenesen szentnek tartotta. Később azonban rájött, hogy a jámbornak tűnő szerzetes minden zavarnak az okozója immáron tizenhat éve. Hamar eljutott tehát ugyanarra a következtetésre, amire néhány évvel korábban Kulczycky Porphyrius helynök is eljutott Kaminszki megítélésével kapcsolatban.¹⁹ A sors fintora, hogy egy bő évtized múlva a Rákóczi-szabadságharc kitörésével Kaminszki mégiscsak elérte célját: a fejedelemhez fűződő jó kapcsolatára építve nem csak a munkácsi kolostorból űzte ki De Camillist, hanem a püspöki széket is elnyerte Rákóczitól.

A gyakorlatias Kollonich tudatában volt annak, hogy az unió sorsa nagyrészt attól függött, hogy az egyesült papság megkapja-e az egyházi kiváltságokat és mentességeket. Jóllehet mindez már az ungvári unió megkötésekor feltételként rögzítésre került, megvalósítására a következő évtizedekben nem történt komolyabb kísérlet. De Camillis érkezése, mint egy új korszak kezdete, alkalmas pillanatnak tűnhetett a kérdés napirendre tűzésére. Maga De Camillis is felismeri a helyzet tarthatatlanságát, hiszen az egyesült papság azzal szembesült, hogy sorsa nem javult, sőt az unió elfogadásával csak rosszabbodott. Jó példa erre a szatmárnémeti zsinattal egy időben meghozott vármegyei határozat, mely kötelezte

¹⁶ Prímási Levéltár, Acta Radicalia, Classis X 57 358–360. (= Források, 2. sz. irat).

¹⁷ Prímási Levéltár, Acta Radicalia, Classis X 57 fol. 319–321. (= Források, 3. sz. irat).

¹⁸ HODINKA, *Okmánytár* (op. cit. 11. jegyzet), 338–341.

¹⁹ Vö. VÉGHSEŐ T., 'A bazilita Kulczycky Porphyrius' (art. cit. 6. jegyzet).

az egyesült papokat a porció megfizetésére.²⁰ A görög püspök a fent említett levelében is szorgalmazza a kérdés megoldását. Ahogyan fogalmaz: ezek a szegény rutén papok nem kívánnak mást, mint azt, hogy a kánonok és az ország törvényei megtartassanak, ne kezeljék őket jobbágyok módjára és adják meg a nekik kijáró tiszteletet. Csodálkozását fejezi ki amiatt, hogy a bécsi udvar, de még a pápa is késznek mutatkozik az „eretnekek” megtérítése érdekében olyan engedményeket tenni, melyek ellentétesek a szent kánonokkal (név nélkül utal egy püspökre, aki ilyen javaslatokat tesz a környékbeli protestánsok megtérítése érdekében), míg az egyesült keletiek jogainak biztosítása késik. A bíboros elnézését kéri, hogy ezzel a kéréssel ismét előhozakodik, de egyúttal jelzi azt is, hogy addig fog alkalmatlankodni nála, amíg el nem éri azt, amit papjai érdekében akar.²¹ Már nem sokat kellett alkalmatlankodnia: alig egy hónap múlva az uralkodó kiadta az egyesült papság jogait biztosító kiváltságlevelet.²² Formálisan De Camillis kérte az uralkodót az egyházi kiváltságok és mentességek biztosítására, de a kulisszák mögött nyilvánvalóan Kollonich irányította a kezdeményezést. De Camillisnek kellett viszont a figyelem középpontjában állnia, mivel egy ilyen horderejű kezdeményezés jelentősen segíthette az új környezetbe való beilleszkedését. Látna törekvéseit a görög katolikus papok megláthatták benne a nyájáért buzgólkodó főpásztort, aki javítani akarja életkörülményeiket. Kollonich élve világi jogköreivel támogatta az uralkodói szándék gyakorlati végrehajtását. Mindazonáltal nyilvánvaló volt, hogy még hosszú időnek kellett eltelnie az egyesült papság teljes egyenjogúsításig. A püspöknek még több alkalommal kellett hivatalosan tiltakoznia az egyesült papság jogainak megsértése miatt. A már említett 1693. július 20-án megírt és Kollonich bíboroshoz eljuttatott irat is ilyen törvénysértést rögzít: a munkácsi várispán és emberei egyik papját bűnözőként kezelve megkötözve hurcolták el falujából és tartották őrizet alatt, míg egy másik parókust egy héten át robotra kényszerítettek. A nyilvánvaló törvénysértések mellett De Camillis püspököt az is aggasztotta, hogy a várispán püspöki tekintélyét is kikezdte papjai körében. A megkötözött papot arra oktatta, hogy nem a püspöknek kell engedelmeskednie, hanem neki, mert ő az, aki bármit megtehet vele, míg a püspök se jót tenni, se ártani nem tud neki.²³

Kollonich figyelme arra is kiterjedt, hogy javítson De Camillis életkörülményein. Rómában sokkal jobb körülményeket ígért neki annál, ami fogadta őt. De Camillis több levelében is kifejezésre juttatta csalódását,²⁴ de egyidejűleg többnyire együttérzésének is hangot adott, amit a rendkívüli szegénységben élő híveinek sanyarú sorsa láttán töltötte el.²⁵

De Camillis lelkipásztori kezdeményezései során is számíthatott Kollonich támogatására. Két kezdeményezését szeretném megemlíteni.

²⁰ Bővebben lásd Ovidiu Ghitta tanulmányát jelen kötetben.

²¹ Prímási Levéltár, Acta Radicalia, Classis X 57 fol. 319–321. (= Források, 3. sz. irat).

²² HODINKA, *Okmánytár* (op. cit. 11. jegyzet), 347–350.

²³ Prímási Levéltár, Acta Radicalia, Classis X 58 80–82. (= Források, 4. sz. irat).

²⁴ Prímási Levéltár, Acta Radicalia, Classis X 59 14rv. (= Források, 5. sz. irat).

²⁵ Prímási Levéltár, Acta Radicalia, Classis X 57 fol. 319–321. (= Források, 3. sz. irat).

Az első a papnevelés kérdésével kapcsolatos. De Camillisnek alkalmá volt megismerni a tridenti papnevelő-rendszer minden előnyét, ezért a katolikus megújulásnak ezt a sajátos módszerét kívánta alkalmazni egyházmegyéjében is. Tudta, hogy a papság reformja csak a papképzés reformjából indulhatott ki. Minthogy egyházmegyéjében nem működött semmilyen papnevelő intézet, már 1692-től kezdve szándékában állt alapítani egyet. Elképzeléséről tájékoztatta Kollonichot is, mivel nyilvánvaló volt, hogy segítsége nélkül esély sincs a megvalósításra. Mindenesetre tizenkét évnél kellett elteltie a konkrét lépésekig. 1704-ben hozta létre Kollonich a Jány-Lipót féle alapítványt, mely anyagi segítséget nyújtott görög katolikus papnövendékek Nagyszombatban történő képzéséhez.²⁶

De Camillis működésének egy másik területe, melyben megtapasztalhatta Kollonich segítségét, a könyvkiadás volt. A munkácsi püspök 1698-ban katekizmust, egy évvel később pedig rutén nyelvű ábécéskönyvet adatott ki. Mindkét könyvet a jezsuiták nagyszombati nyomdájában nyomtatták, mely azért rendelkezett cirill betűkészlettel, mert Kollonich gondoskodott róla.²⁷

Kollonich Lipót bíborosnak az unióról alkotott elképzelései ma már tarthatatlanok. Ugyanakkor vitán felül áll az, hogy jó szándék vezérelte, mivel a keleti keresztények közösségének fejlődését és modernizációját kívánta támogatni. A modernizációs erő abban a korszakban a katolicizmus volt. Ugyanakkor a keleti hagyomány pontos helye abban a katolicizmusban teljesen bizonytalan volt és még hosszú út vezetett a kérdések tisztázásig.

Ha Kollonich nem is tett volna mást a görög katolikus egyházért, csak annyit, hogy De Camillist abban a sajátos történelmi pillanatban a munkácsi egyházmegye élére helyezte, már akkor is lenne okunk arra, hogy pozitív értelemben emlékezzünk meg róla.

²⁶ HODINKA, *Történet* (op. cit. 3. jegyzet), 764–765., HODINKA, *Okmánytár* (op. cit. 11. jegyzet), 417–419.

²⁷ HODINKA, *Okmánytár* (op. cit. 11. jegyzet), 413. GHITTA, O., 'The first Greek-Catholic catechism in Hungary and Transylvania', in *Confessional Identity in East-Central Europe*, M. CRACIUN – O. GHITTA – G. MURDOCK (ed.), Ashgate 2002, 153–166. Valamint Ovidiu Pop tanulmánya jelen kötetben.

Források

1.

Hely nélkül, év nélkül (Róma, 1689 ősze)

A munkácsi püspöki székre jelölt személyek listája.

Prímási Levéltár, Archivum Ecclesiasticum Vetus, 338/9. fol. 1–2.

(fol. 1.)

Reverendissimus P. D. Josephus de Camillis Chius Procurator Generalis Romae ordinis Sancti Basilii Magni Sacrae Theologiae Doctor olim missionarius in Epiro et clarus editis in lucem operibus, illyricae linguae peritus, annorum supra 50.

D. Victorius Coripheus ex insula Sanctae Irenae Sacrae Theologiae Doctor missionarius zelo incensus, annorum supra 50. Ignoratur an calleat linguam illyricam.

D. Franciscus Scuffus Cretensis. Sacrae Theologiae Doctor missionarius et vicarius generalis Corcyrae, auctor operum editorum, qui tamen habuit facultatem transeundi ad ritum latinum, sed auctoritate apostolica regredi posset ad graecum. Annorum fere 50. Fortasse peritus linguae illyricae.

D. Joannes Stai Cretensis, monachus Sancti Basilii Magni, annorum 30, magni in ingenii, quique facillime linguam illyricam potiretur, sicuti Romae graecam docuit.

D. Salvatore Marchianò, italograecus oriundus ex Epiro annorum supra 30. Sacrae Theologiae Doctor, lector, concionator, et egregiae indolis, ac pietatis, qui optime callet linguam epiroticam affinem illyricae, cuius intra paucos menses evaderet peritissimus.

D. Gabriel de Marchis italograecus oriundus ex Epiro Sacrae Theologiae Doctor, annorum supra 30. Magister graecae linguae in Collegio de Propaganda Fide et Graecorum, egregiae indolis, et pietatis, quique nativae linguae epiroticae facile illyricam coniungeret et de quo iam declaravit S. Congregatio regressum ad ritum graecum cum illi permisit usum latini quousque permaneat in ecclesiastica ditione.

D. Constantinus Bellusi italograecus ex Epiro annorum 35 Sacrae Theologiae Doctor, lector, concionator, et egregiae indolis, ac pietatis, quique (fol. 2.) pariter ut novit epiroticam, ita facili negotio illyrica assequeretur.

Pater Joachim Kuszeliéz, ruthenus Ordinis Sancti Basilii Magni, annorum fere 40, Sacrae Theologiae Doctor, vir religiosissimus, concionator, et linguae illyricae peritissimus.

P. Cyrillus Sczepilo Ordinis Sancti Basilii Magni, ruthenus, annorum supra 30, Sacrae Theologiae Doctor, et magnae pietatis vir.

P. Polycarpus Philipovicz, Ordinis Sancti Basilii Magni, Sacrae Theologiae Doctor, et religione conspicuus, annorum fere 30.

P. Simeon Ohurcevicz, ruthenus, Ordinis Sancti Basilii Magni, vir valde pius et Sacrae Theologiae Doctor.

P. Josaphat Huterovicz, Ordinis Sancti Basilii Magni Philosophiae Doctor, annorum 30. Probae indolis.

P. Marianus Jovanovicz ruthenus, annorum²⁸ qui aggressurus est studium quarti anni Theologiae Scholasticae.

P. Adrianus Kosakowschi, ruthenus Ordinis Sancti Basilii Magni, annorum²⁹ qui etiam aggressurus est studium quarti anni Theologiae Scholasticae.

2.

Szepes, 1692. január 23.

Görög katolikus papok levele Kollonich Lipót bíboroshoz De Camillis ellen.

Prímási Levéltár, Acta Radicalia, Classis X 57, 358–360.

(fol. 358.)

Eminentissime Princeps, Domine Domine Pater ac Patrone gratiosissime

Eminentissime Princeps, secundus annus a quo nobis Munkaczynum Sua Eminentia Reverendissimum Dominum Joannem Josephum De Camellis episcopum Sebastiensem pro moderatore submitit, quem quidem Dominum Episcopum recepit Munkaczynum, sed valde exiguum aut fere nullam Ecclesiis nostris utilitatem adferentem, qui cum esset graecus linguae ruthenae et popularis nostrae, ritus ac ceremoniarum nostrarum ignarus sine interprete apud populum et universum suum clerum nihil posset, ingentes absurditates, inconvenientiae, indignaque alia oriuntur.

Ad multas nostras instantias non procurat sibi Vicarium virum doctrina pollentem et virtute exemplarem per quem munus suum episcopale comode et fructuose in examinandis docendisque sacerdotibus in visitandis ecclesiis perageret. Verum constituit is visitatorem generalem Parochum Hanczensem, de nomine Gregorium, virum in toto bardum, inhabilem, scandalosum, nequam simul rudissimum, ac infamem, aptum quidem ad computationem, examinandas miserae plebis et sacerdotum crumenas, non autem ad instillandam nobis doctrinam ac erroes corrigendos. Hic praetitulatus eius visitator una cum suis asseclis ubique maximis indulgens excessibus plus detrimenti ecclesiae importat, quam emolumentum.

Arbitramur ex eo Reverendissimo Praelato nostro hos idiotas cordi esse, quia clerum emungendo et litrando accumulunt ei nummos, quod innatum graecis. Et certe non nos, sed nostra quaerit dumtaxat.

(fol. 359.) In hac nostra calamitate saepius Illustrissimum Dominum Episcopum Agriensem, Dominum Georgium Fenesi requisivimus, eidem totem nolem, deterendo et communicando, sed is nescimus qua de causa abnuvit Eminentiae Vestrae id intimare. Caeterum inhabilitates ad nos dirigendos Reverendissimi Domini Episcopi nostri apprime sunt praetitulo Domino Episcopo Agriensi perspecta.

Ut autem eiusmodi defectus corrigi possent, et ecclesia nostra e his imminentibus liberari, communibus suffragiis decrevimus substituendam esse certam personam, quae

²⁸ Életkora nincs megadva.

²⁹ Életkora nincs megadva.

linguae nostrae ruthenae, ritus ac ceremoniarum perita ac demique etiam vitae exemplaris esset in vicarii officium.

Et siquidem aptiorem vix videremus Reverendo Hieronymo Lipnickij eruditione non contem genda praedito et hoc officio valde apto (cum iam et ante laudabiliter et cum maximo nostro profectu eo functus fuerit) pro eo ad Eminentiam Vestram summi nostrum Patronum debita cum reverentia supplicare derevimus, humiliter rogantes quatenus non solum per se efficere, sed etiam Reverendissimo Domino Episcopo nostro persuadere dignaretur, ut idem officii memor salutis ecclesiae consulere, virum de ecclesia bene semper meritum, suae etiam dignitati bene consulentem promovere haud dedignetur.

Facturus Deo rem gratam ecclesiae valde utilem, et nobis omnibus optatam. Alioquin si nulla sequetur eiusmodi defectus recompensa, timendum ne graviores inconvenientiae in populo et clero exsurgant, et detur ansa Deo nos singulariter puniendi. De caetero Eminentissimam Dominationem Vestram Divinae Protectioni commendatam diu et felicem in totius christianitatis valere et vivere desideramus.

(fol. 360.) Eminentissimae Dominationis Vestrae humillimi servi et capellani sacerdotes ruthaeni

Datum ex congregatione nostra spirituali Scepusii
die 23 januarii 1692

3.

Munkács, 1692. július 24.

De Camillis püspök levele Kollonich Lipót bíboroshoz.

Prímási Levéltár, Acta Radicalia, Classis X 57 319–321.

(fol. 319.)

Eminentissimo e Reverendissimo Signore
Patrone Colendissimo

Dopo haver visitato un'altra volta le chiese di Machovicza arrivai fin al Scepusio, dove tanto quelli greci, quanto quel Monsignore Vescovo Preposito mi dissero di non aver mai scritto a Vostre Eminenza contro di me, onde credo che qualcuno di quelli furbi al solito finga lettere e menzogne per discreditarmi, come son certo che ha fatto, e fa un certo monacho polacco, chiamato Pietro Kaminski (contra del quale io già mandai a Vostra Eminenza il decreto) che al Monsignore Vescovo di Agria in Cassovia, et altrove ha esposto mille bugie de fatti miei. Se verrà a Vienna a trattar per mezzo del p. Confessore di Sua Maestà o di altri, farebbe cosa giustissima Vostra Eminenza se lo mandasse in galera, perché sono più di 16 anni da che mette sossopra questa diocesi, a fine di fargli egli una volta vescovo, io al principio lo tenevo per un santo, ma dalle sue attioni posso dir ch'è uno de maggiori forfanli che si trovino.

Andai dopo a Jassovia et ivi col Monsignore Fenesy habbiamo fatto, senza alcun mezzano che s'interponesse, una bonissima amicitia, e vera fratellanza conobbi ch'è una persona di garbo, e cercarò sempre di dargli gusto. Mi promise che non pretenderà

quelle poche decime di Ugocz, per quelle di Sólós, citò il frate plebano che dica le sue ragioni, e quando che non si potremo aggiustare, bisognerà ricorrere a Sua Maestà che giudichi, mentre secondo le legi del Regno, le differenze di decime, dal Re solo si devono giudicare.

Già la maggior parte della mia diocesi per la Dio gratia si è dichiarata unita, et ha dismesso molti abusi che haveva, e si sarebbero fin' hora dichiarati tutti se havessero visto una minima gratia, ma vedono d'esser trattati li uniti peggio adesso, che prima quando erano scismatici. Di che più volte si sono lamentati meco laonde Vostra Eminenza mi compatisca se gli sono p(...)to³⁰ e gli farò molesto in finchè ottenghi per loro qualche favore.

Il Signore Klobusisky li giorni passati mi disse, che quest'altro mese verrà qua a porre in qualche eseto le cose, secondo l'ordine datogli da Vostra Eminenza. Staremo a veder quel che farà. Et il Monsignor Fenesy come persona prudente mi disse che Sua Maestà non ordinarà con decreto generale e rigoroso, che da per tutto il Regno si osservi l'immunità et che si applica ancora con li greci e rutheni uniti come si conserva con li latini cattolici, e non assegnerà qualche cosa per tener una scola dove si instruisca la gioventù, e quelli che vorranno ordinarsi, e ne saranno le nostre fatiche passate e future. Et egli stesso mi consiglio che facessi l'incluso memoriale, quale se Vostra Eminenza vorrà dare, lo potrà far dare a Sua Maestà da qualche altra persona che habbia cura di cavarne bona risposta. Li eretici per unirsi domandano molte cose che sono espressamente contro i sacri canoni, e pur Sua Maestà, e le altre corone, anzi l'istesso Pontefice inchinano a concederle, come propone quel Vescovo che va girando per unirli.

(fol. 320.) Et questi poveri rutheni altro non vogliono, se non che si osservino li canoni, e le legi del Regno con dar alli ecclesiastici le solite libertà et esenzioni, e portargli il dovuto rispetto e non trattarli come semplici villani; non si dovrebbe in questo mostrare minima difficoltà dalla Corte, acciò il mondo non si scandalizzi, e non si perda tanto bene che si è fatto e si potrà fare.

Quando passai dal Tokay li tre Passa che stanno con li Turchi usciti da Varadino mi mandarono a dire che volevano visitarmi, e discorrer meco della fede, per saper quali di tante che sono qui nell'Ungheria sia la migliore. Io per esser loro nemici di Sua Maestà non li volli aspettare, sol dissi che la migliore e vera fede e la cattolica, e che facessero quel che Dio ispirasse. Se quelli tre si convertissero, ad esempio loro si convertirebbero molti altri Turchi, e si potrebbero salvar tante povere anime. Essi non attribuiscono ad altra causa la resa di Varadino, che alla mancanza del sale, mentre d'altre cose ve n'era abbondanza, ma io credo che dichino così per riputatione, forse non volevano morir di ferro.

Quel sacerdote del Collegio Pasmaniano che Vostre Eminenza mandò qua in mia compagnia, sta in Tal, et ha una bona parochia, dal vino solo mi disse d'haver cavato quest'anno 1500 fiorini.

Non so qual maleditione vi sia in questo regno che oltre l'esser di clima inconstantissimo e sempre piovosso, in modo che non si sà quando coltivar la terra; in alcuni luoghi per dove passai le lecouste hanno consumato tutto; e qui da Munkacz, et Ungvar sono scapati tanta quantità di porci, che i vecchi non si ricordano cosa simile, e fanno tanto danno alli frutti, e seminali, che non occorrerà che ne io, ne altri facciano la messe de grani quest'anno; piacerà a Dio che mangiato che l'avranno tutto nelle campagne, non vadano alle vigne. Alcuni dicono che siano opere di streghe e stregoni. Patienza che mi sono incontrato

³⁰ A lapszél sérülése miatt nem olvasható.

trovarmi in tempi tanto calamitosi, che è una compassione veder le miserie di questa gente.

Il Signor Klobusisky mi disse d’haver scritto per me a Vostre Eminenze. Io per haverli già scritto bastantemente nelle altre mie, non voglio infastidirla con ripetere. Sol dico che detto Signor Klobusisky in cambio di rassegnarmi li beni quando gli pervenne l’ordine di Vostre Eminenza prima della raccolta delle decime, me le rassegnò dopo che furono già raccolte dalli officiali di Rakocyi, onde io quest’anno sto senza niuna provisione. E certa parte di grano, vino, sale e denaro che dentro l’Instrumento della donatione de beni si ordina che ogni anno si dia dal castello munkacyiano, non la vuol dare senza novo ordine di Vostra Eminenza di che potrebbe far meno, mentre già una volta (*fol. 321.*) mi rassegnò li beni con tutto quello che sta scritto dentro l’Instrumento della donatione, ma egli dice che da qui avanti non vuol dar più ordini a nessuno, se non sono prima sottoscritti da Vostra Eminenza. Io per toglier ogni occasione d’incomodo à questi officiali mi sono partito dal palazzo, et habito al meglio che posso nel monasterio lontano dalla città. Saluto il moderno Vescovo di Vienna, et à Vostra Eminenza bacio riverentemente le mani.

Munkacz, 24 luglio 1692
 di Vostra Eminenza
 obligatissimo et obedientissimo servitor vero
 Giovanni Giuseppe de Camillis
 vescovo di Sebaste e Munkacz

4.

Munkács, 1693. július 20.

De Camillis püspök megállapítja papjai jogainak megsértését.

Prímási Levéltár Acta Radicalia Classis X 58 80–82. Egykorú másolat.

(*fol. 80.*)

Nos Joannes Josephus de Camillis Episcopus Sebastiensis et Munkacziensis, Vicarius Apostolicus pro populis ritus graeci in Hungaria Partibusque acquisitis, Eminentissimi et Reverendissimi Domini Archiepiscopi Colocensis Vicarius Generalis in Transylvania, Suae Caesareae et Regiae Maiestatis Consiliarius

Omnibus ad quos spectat hisce nostris notum facimus et attestamur, qualiter Reverendus Pater Basilius Wiznicki sacerdos ritus graeci ruthenus cum Sancta Romana Ecclesia unitus comparuit coram nobis, et quaerelam deposuit contra Theodorum Safár, ispanum aulae Munkacziensis, qui illum jussit funibus ligari, et per Joannem, et Basilium Kosinski, ad instar malefactorum die 11 julii currentis duci ex suo pago usque Munkaczinum ligatum, ubi fuit ex mandato Domini Samuelis Krasznai provisoris positus in aresto, et per aliquod tempus detentus cum maximo religionis scandalo, ostenditque in brachiis suis stigmata facta a funibus. Huius rei testes de visu fuerunt Dominus Martinus Mizei et Dominus Joannes Warsany maturae aetatis et nobiles, qui pariter nobis facti sunt esse publicam in toto oppido Munkacziensi, quod et ab aliis cum admiratione audivimus. Et iidem recognoverunt scripturam praenominati Domini Krasznai, qua mandat supradicto

Theodoro ispano, ut boves pellat sacerdotum, non vero subditorum, quod esset contra non solum Sacros Canones, sed contra expressum decretum,³¹ iam publicatum et acceptatum Suae Sacratissima Maiestatis Domini Nostri Clementissimi, qui declarat sacerdotes unitos ipsorumque res esse immunes.

Reverendus Pater Joannes Presbyter Lochoviensis³² unitus pariter quaerelam deposuit contra supra-dictum Dominum Samuelem Krasznaï, quod medio officialium et haidonum Rakoczianorum pepulerit suos boves simul cum bobus alterius Presbyteri Kopinoviensis³³ ad araturam huius anni, et quod araverint gratis per unam hebdomadam, non quidem pro Domino terrestri, sed pro ipso eodem Krasznaï, ad quem nullam prorsus ipsi sacerdotes habent obligationem. Insuper idem Pater Lochoviensis tacto pectore uti sacerdotes fassus est audivisse nominatum Dominum Krasznaï dicentem talia verba: quare vos stulti sacerdotes auditis et reveremini episcopum nobis parere debetis, qui possumus vobis facere bonum et malum, non episcopo qui nihil potest, nec pro vobis, nec contra vos. An hoc non sit clarum infidelitatis signum tum contra Sacram Sedem Apostolicam tum contra (*fol. 81.*) Sacratissimam Caesarem Regiamque Maiestatem, prudentes judicent? Propter hoc tum Pater Basilius, tum Pater Joannes supra-nominati demisse petierunt a nobis justitiam. Nos autem ea quae spectabunt ad nostram jurisdictionem explebimus, qua vero ad alienam remittimus. In quorum fidem praesentes propria manu subscripsimus, sigilloque nostro roboravimus, in solita nostra residentia Munkacziensi hac die 20 julii anno Domini 1693.

Joannes Josephus de Camillis episcopus Sebastiensis

LS

5.

Homonna, 1696. március 19.

De Camillis püspök levele Kollonich Lipót bíboroshoz.

Prímási Levéltár, Acta Radicalia, Classis X 59 14rv.

(*fol 14.*)

Manens Homonae ut visitem parochos ruthenos, qui in hoc distinctu sunt plus quam 70. Accepi binas litteras Vestrae Eminentiae cum Sancto Iubileo, quod publicari curabo; et id quod mandatur circa proles educandas catholicorum et acatholicorum conabor secundum possibilitatem exequi.

Ex quo reliqui Munkaczinum, quia Domini Rakocziani occuparunt foundationem illius ecclesiae et illorum officiales semper turbabant me, et aliquot schismatici contra personam meam conspiraverant illi pauperes sacerdotes ad magnam devenerunt miseriam, et meus B. capellanus³⁴ qui mecum Roma venit fuit intoxicatus, et omnes monachi abiuerunt, et una melior ex domibus a me ibi edificatis combusta est, et bones quos reliqueram pro servitio monasterii furati sunt. Ego autem modo hic modo alibi maneo semper in alienis,

³¹ Az 1692. augusztus 23-i Lipót-féle kiváltságlevél.

³² Lohovo/Beregszőlős.

³³ Kopinovci/Nagymogyorós.

³⁴ Kossakovszkij Adrián.

expectans ut Vestra Eminentia saltem cum illis quinque millibus florenos, quos debent Domini Rakocziani dignetur tandem emere vel ab iisdem dominis, vel a Regia Camera aliquem locum, ubi possim fundare aliquam residentiam pro me, et pro successoribus. Quia sic nec ego durare potero, nec alius facile perseverabit, et Munkacz iam video quod non est pro Romanis.

Interim cum Vestra Eminentia sit iam Supremus Cancellarius, a quo dipendet directio omnium ecclesiasticorum humiliter rogo quatenus dignetur unum generale (*fol. 14v.*) ac rigorosum mandatum expedire, ut mihi tanquam legitimo episcopo populorum ritus graeci qui in hoc Regno Hungariae, partibusque acquisitis reperiuntur, solvatur a sacerdotibus et ab ecclesiis annum cathedraticum, quod et ab antiquo solitum erat dari aliis episcopis rutheno-graecis, tum a ruthenis, tum a valachis, tum a graecis, ac rascianis hic commorantibus. Alii enim dant, alii renuunt dare, quia vident, ut vires non habeo ut illos possim cogere. Si autem esset a Regia Cancellaria mandatum ut dent, et dominis terrestres, aliique officiales non protegant illos, sed potius me, possem si non ab omnibus, saltem a multis aliis exigere cathedraticum, et cum hoc aequaliter me sustentare; et simul hoc jus ecclesiasticum, et ab antiquo consuetum non solum hic in Ungaria, sed et in Maramorus, in Transilvania, in Croatia, in Polonia, in Valachia, et in tota Graecia non amitteretur etiam pro meis successoribus. Si hoc mandatum expedietur, dignetur illud non mittere Munkaczinum, quia ibi meae litterae aperiuntur, prout fuerunt apertae istae ultimae missae ab Vestra Eminentia, et si ipsis non placent, delinentur. Sed potius dirigantur domino episcopo Agriensi, vel dominis cameralibus, reccommando pro securissima transmissione.

His me Sue gratiae reccommando, maneo Vestrae Eminentiae humilissimus servus et capellanus

Joannes Josephus De Camillis episcopus Sebastiensis et Munkacziensis
Homonnae 19 martii 1696